

Historianopetuksen jatkumo esikoulusta yliopistoon – kansainvälistä tutkimusta ja käytäntöjä

Anna Veijola & Simo Mikkonen

Teaching history: Fostering Historical Thinking Across the K–16 Continuum, University of California Berkeley, 1.–2.5.2015.

University of California, Berkeleyssä järjestettiin 1.–2.5.2015 historian opetuksen ja oppimisen konferenssi, jossa olimme sekä osallistujina että järjestäjinä. Syksyllä UC Berkeley History-Social Science Projectin toimistossa ilmaan heittämämme idea yhteisen konferenssin järjestämisestä ja toive noin 50 aiheesta kiinnostuneen ihmisen mukaan saamisesta konkretisoitui toukokuun alussa Berkeleyyn yliopistossa. Tapahtumaan osallistui yli 160 alan tutkijaa ja opettajaa niin Yhdysvalloista, Kanadasta ja Meksikosta kuin Australiasta ja Suomesta.

Konferenssin pääajatuksena oli vahvistaa yhteistyötä koko historianopetuksen saralla aina esikoulussa tehtävästä työstä yliopistolliseen tutkimukseen saakka. Mukaan toivottiin – ja saatiin – runsasta edustusta niin tutkijoista kuin opettajistakin. Konferenssin otsikkona oli *Teaching history: Fostering Historical Thinking Across the K–16 Continuum*. K–12 viittaa Yhdysvaltain kontekstissa Elementary, Middle ja High Schooliin (Kindergartenista 12. luokalle), K–16 taas tuo mukaan yliopiston. Tämä oli konferenssin ydinajatus: tuoda yhteen sekä koulujen edustajia että historianitutkijoita ja kaventaa yliopiston ja koulumaailman välistä kuilua. Akateemisen historian tutkimuksen ja kouluhistorian välinen kuilu on yhtä suuri Yhdysvalloissa kuin se on Suomessakin, eikä tämän rajan ylittäminen ole helppoa.

Suunnittelimme konferenssin siten, että perjantaina keskityttiin enemmän yliopistoissa tehtävään historian opetuksen tutkimukseen ja lauantaina puolestaan kouluissa tehtävään, tutkimukseen perustuvaan, historian käytännön opetustyöhön. Perjantain ohjelma jakautui kolmeen alateemaan: *Creative Teaching in a Standards Environment*, *Preparing to Teach Historical Thinking* sekä *University Collaborations*. Lauantain ohjelma puolestaan jakautui neljään alateemaan: *Thinking K–16*, *Innovation in the History Classroom*, *Undergraduate Education* sekä *Secondary Education*. Vaikka lauantain ohjelma oli lopulta ehkä työpajapainotteisempi kuin perjantain, ei lopputuloksena kuitenkaan ollut "akateemista" perjantaita ja "käytännöllistä" lauantaita, vaan sekä perjantai että lauantai tarjosivat tutkimuksellista tietoa ja erityisesti tutkivaa otetta käytännön opetustyöhön ja sen kehittämiseen.

Kuva 1. Konferenssissa oli useita käytäntöä ja teoriaa yhdisteleviä työpajoja. Kuvan ottaja: Rachel Reinhard

Konferenssin keynote-puhujiksi oli saatu kolme alan guraa, Sam Wineburg Stanfordinista, Bruce VanSledright University of North Carolina, Charlottesta, sekä Bob Bain University of Michiganista. He kaikki ovat ennen yliopistouraansa toimineet useita vuosia historian opettajina peruskouluissa tai lukioissa. Pisimpään heistä Bob Bain, jolla oli 17 vuoden opettajakokemus.

Tiedon alkuperäongelmat keskiössä

Konferenssi alkoi Sam Wineburgin keynote-luennolla. Wineburg on tunnettu ympäri maailmaa ja erityisesti hänen vuonna 2001 ilmestynyt teostaan *Historical Thinking and Other Unnatural Acts* pidetään alalla syystäkin keskeisenä. Wineburgin konferenssissa pitämä luento *Why Historical Thinking is Not about History* oli kuitenkin varsin kaukana itse historiatieteestä ja jopa historian oppimisesta. Wineburg ei ole vuosiin julkaissut uutta tutkimusta. Vaikka hänen luentonsa kiteytti aiempaa tutkimusta hyvin, ei se tuonut varsinaisesti mitään uutta tietoa esiin *Reading like a Historian* sekä *Historical thinking matters* -projektit tuntevalle.

Wineburg käsitteli ennen kaikkea netin mukanaan tuomaa alkuperäongelmaa, eli sitä, miten ihmiset eivät enää selvitä tiedon alkuperää, eivätkä kykene erottamaan luotettavaa tietoa epämääräisestä. Wineburg nosti esiin varsin keskeisen viestin siitä, miten kriittinen tiedonkäsittely on entistä keskeisempi taito median sipaloituessa ja perinteisten, luotettavien tiedonlähteiden kadotessa. Wineburgin tärkeän puheenvuoron yhteys historiaan ja historianopetukseen jäi kuitenkin vajavaiseksi. Onko kyse todella historiallisesta ajattelusta, vai kriittisestä tiedonkäsittelystä ja mikä näiden välinen rooli on? Wineburgin luennon jälkeen Bob Bain haastoi luennoitsijan tästä aiheesta ja sai aikaan herkullista keskustelua siitä, onko historialla omaa itseisarvoa.

Kysymykseen tiedon ja taidon yhteydestä palattiin myös konferenssin workshopeissa sekä paneeleissa. Historiallisten ajattelutaitojen kehittämiseen tarjottiin ratkaisuksi niin paikallishistorian esiintuontia, historian tekstitaitojen kehittämistä, mikrohistoriallista lähestymistapaa kuin teemojen omakohtaistamista, jolloin esimerkiksi aihepiirit pystyttäisiin kontekstualisoimaan selkeämmin ja ottamaan myös menneisyyden toimijoiden emootiot

paremmin huomioon. Monessa keskustelussa nousi kuitenkin esille tärkeä pohdinta: kuinka opettaa sekä tietoja että taitoja siten, että opiskelijalla olisi sekä ymmärrys siitä, mitä menneisyydessä on tapahtunut, että kyky tulkita menneisyydessä tuotettuja lähteitä ja samaan aikaan kyky tarkastella näiden käyttöä ja väärinkäyttöä nykypäivän kontekstissa.

Miten opiskelijat ymmärtävät historian

Konferenssin toisen päivän käynnisti Bruce VanSledrightin luento, jossa hän käsitteli historian opetukseen ja oppimiseen liitettyjä uskomuksia otsikolla *The Crucial Role of Beliefs about History in Teaching and Learning*. VanSledright esitteli omaa tutkimushankettaan, jossa hän oli haastatellut 10-vuotiaita, sekä yläaste- ja lukioikäisiä opiskelijoita näiden näkemyksistä historiasta. Tutkimuksen keskiössä oli sen selvittäminen, nouseeko opiskelijoiden näkemyksissä esille historian luonne aktiivisena toimintana ja tulkintana. Huolimatta siitä, että opetussuunnitelmat korostavat näitä piirteitä, edusti historia VanSledrightin tutkimuksen mukaan opiskelijoille varsin pitkälti faktatietoa menneisyydestä. Opiskelijoiden näkemyksistä puuttui aktiivinen tulkitsija, samoin kuin tulkinnallisuus.

VanSledright oli tutkimuksessaan haastatellut lapsia ja nuoria myös siitä, mistä tieto menneisyydestä tulee ja miten meidän tulisi toimia, jos oma näkemysemme on ristiriidassa muiden tietojen kanssa. Opiskelijoiden vastauksissa tähän kysymykseen toistui turhautuminen: opiskelijat olivat silmin nähden turhautuneita siitä, etteivät he pystyneet löytämään yhtä ja selkeää ratkaisua. Osa nuoremista opiskelijoista ehdotti, että vastaus tarkistetaan tietosanakirjasta ja jos edelleen ollaan eri mieltä, niin voidaan heittää kolikolla ja arpoa lopputarkaisu. Useimmissa opiskelijoissa tähän kysymykseen vastaaminen aiheutti kuitenkin lähinnä hämmennystä ja turhautumista. Heille ei historianopintojen myötä ollut selkeytynyt kuva historiasta tieteenalana, jossa on kyse siitä, että joku henkilö (tietäjä) antaa merkityksiä menneisyyden tapahtumille.

VanSledrightin pääpointti kohdistui siihen, miten tätä ongelmaa tulisi pyrkiä ratkomaan. Hänen mukaansa ongelma voidaan tiivistää kahteen ääripäähän, joista toisessa historia nähdään naiivisti täysin objektiivisena kertomuksena menneisyydestä ja toisessa täysin subjektiivisena, jolloin jokainen voi päättää, mihin uskoo ja mikä on hänen totuutensa. Keskeinen osa ongelmaa VanSledrightin mukaan on se, etteivät opettajat ole valmiita luovimaan näiden kahden välillä, eivätkä osaa opettaa opiskelijoille, miten näiden ääripäiden välillä toimitaan. VanSledrightin neuvona opettajille olikin, että historianopetuksessa tulisi mahdollisimman varhain ryhtyä opettamaan, miten lähteiden pohjalta tehdään päätelmiä. Historian opettajan tulisi myös jatkuvasti kysyä oppilailtaan kolmea kysymystä: Kuinka tiedät sen? Mihin perustat sen, mitä sanot? Mikä on evidenssisi? Lisäksi historiantunneilla tulisi välttää yhden suuren totuuden kertomista ja tuoda mahdollisimman paljon keskenään ristiriitaista aineistoa esiin.

Sekä Wineburgin että VanSledrightin luennot nostivat esiin ongelman, joka on ollut historian opetuksen ytimessä jo useiden vuosien ajan. Todellisia ratkaisuehdotuksia heillä sen sijaan oli tarjota vain vähän. Selkeät vastaukset siihen, miten historiatiedon luonne saataisiin mukaan historianopetukseen niin, että opiskelijat oppisivat sekä kokonaiskuvan menneisyydestä että keskeisiä kriittisen ajattelun taitoja, joiden avulla luoda ja tulkita syntyneitä tietoja jäivät puuttumaan.

Yhteistyöstä apua ongelmiin?

Kolmesta pääpuhujasta Bob Bain, jonka otsikkona oli *Teaching History as Orienteering: Mapping the Historical Terrain with Students*, oli oikeastaan ainoa, joka tarjosi ratkaisuja pelkän ongelmien käsittelyn lisäksi. Hän otti kantaa Yhdysvaltojen viime vuosien suuntaukseen, jossa opiskelijoille pyritään tarjoamaan ensi käden lähteitä osana historialliseen ajatteluun tutustuttamista. Bainin mukaan ongelmana on usein se, että fragmentoituneesta tiedosta tehdään vielä fragmentoituneempaa. Tarjotut tiedonmuruset eivät kiinnity mihinkään, vaan jäävät irrallisiksi opiskelijan aiemmista tiedoista. Bain korosti, että vaikka historiassa on kyse taitojen oppimisesta, eikä niinkään tiedosta, on narratiiveilla tästä huolimatta paikkansa. Hänen mukaansa opiskelijoilta vaaditaan liikaa, jos heidän täytyy rakentaa historiallinen narratiivi täysin itsenäisesti.

Bain näyttäisi etsineen keskitietä tutkivan oppimisen ja suurten kertomusten välimaastosta. Tästä kertoo hyvin Bainin oman hankkeen otsikko *Big History*. Konferenssissa hän ehdotti luentonsa otsikon mukaisesti, että historian opettajan tulisi tarjota kehikko, jossa opetetut asiat on mahdollista asettaa kontekstiin. Tieto ei näin ollen ole stabiilia, vaan elävää ja kehittyvää, mutta se ei jää irralliseksi tiedonmurusiksi, jotka oppilaan on helppo unohtaa merkityksettöminä. Monet Bainin esittelemistä, hänen projektinsa tiimoilta tuotetuista tehtävistä näyttivät yllättävän tutuilta suomalaisen lukion historianopettajan näkökulmasta, sillä niissä otettiin temaattinen näkökulma laajan aikavälin tapahtumiin. Suomalainen lukion opetussuunnitelma näyttäisi tässä suhteessa vastanneen Bainin ajattelua erityisesti historian ensimmäisen ja toisen pakollisen kurssin suhteen jo vuosikymmeniä, olkoonkin, ettei OPS aina kohtaa todellisuutta.

Kuva 2. Organizers' concluding panel was chaired by Jim Grossman of American Historical Association. Kuvanottaja: Sarah Suponski

Konferenssin ajatuksena oli luoda jatkumo historianopetuksen ja historiallisen ajattelun kentälle. Tässä konferenssi onnistui ainakin siinä mielessä, että paikalla oli opettajia niin elementary-, middle kuin high schooleista, yliopisto-opiskelijoita sekä tutkijoita yliopistoista. Merkittävänä symbolisena eleenä voidaan myös pitää AHA:n eli Yhdysvaltain histo-

riointsijoiden seuran puheenjohtajan Jim Grossmanin läsnäoloa. Hän oli paitsi paikalla koko konferenssin ajan, myös osallistui aktiivisesti keskusteluihin ja ruokki vielä vilkasta twitter-keskustelua läpi konferenssin. Omassa loppupuheenvuorossaan Grossman pohti historian tutkimuksen heikkoa yhteyttä koulujen historianopetukseen ja katsoi, että tämä heijastui osaltaan myös siihen, että AHA oli monille historianopettajille vieras. Oli vaikea välttää yhtymäkohtia Suomen tilanteeseen, sillä Suomen Historiallinen Seura ja Historian Ystäväin Liitto palvelevat ennen kaikkea historian tutkijoita ja historian harrastajia, historian opettajien ja historian opetuksen jäädessä vähäiselle huomiolle. Suurempi yhteistyö tuskin olisi Suomessakaan haitaksi.

Konferenssin palaute on pääosin ollut erittäin positiivista. Eri suunnilta kuulunut keskinäinen toive oli, ettei tämä tilaisuus jää ainoaksi laatuaan. Tilausta historian tutkimuksen ja historian opetuksen keskinäisen vuoropuhelun kehittämiseen tuntuu olevan runsaasti. Konferenssi osoitti sen, että tutkimusta tehdään kasvavassa määrin ja kentällä on runsaasti tutkimustuloksia soveltavia opettajia ja tutkijoita. Konferenssin aikana muun muassa Sam Wineburg ihmettelikin, miten paljon historian opetuksen ja oppimisen tutkimuksesta kiinnostuneita ihmisiä paikan päälle olikaan saatu, kun koko tutkimusalaa ei vielä 15 vuotta aiemmin ollut olemassakaan. Vaikka heitto ei ehkä täysin paikkansa pitävä olisikaan, niin turvallista lienee sanoa, että Wineburg on nähnyt alan kehityksen miltei tyhjästä tullessaan alan ensimmäiseksi professoriksi Stanfordiniin 24 vuotta sitten. Tässä suhteessa tulevaisuus näyttää hyvältä. Ehkäpä seuraava konferenssin saadaan aikaiseksi juuri Suomessa, missä alan tutkimus on selkeällä kasvu-uralla – vaikkakin vielä pienimuotoista.

KT Anna Veijola on historian ja yhteiskuntaopin lehtori Jämsän lukiossa sekä tutkija Jyväskylän yliopistossa

Dosentti Simo Mikkonen toimii akatemiaturkijana Jyväskylän yliopiston Historian ja etnologian laitoksella